

Nr.2, juni 2015

GUDERNES STRÆDE af Bent Hartvig Petersen

Se annonce indeni om en Remfeldtaften tirsdag d. 1. september

Læs om "Stenen" i Havdrup på side 12

Remfeldtaften tirsdag d. 1. september kl. 19. 00

Fotografen Aage Remfeldt, der levede i Havdrup fra 1936 til sin død i 1983, 94 år gammel, er ubestridt den person fra Solrød kommune, som blev mest kendt, også uden for landets grænser.

Solrød lokalhistoriske Forening afholder som sit bidrag til Solrøds kulturge 2015 en foredrags- og filmaften i Aktivitetscentret om denne spændende person.

Som aftenens første punkt vil Inge Strunge Jensen fortælle om Aage Remfeldts aner, hvor faderen var født i Havdrup.

Gennem Inges arbejde med Aage Remfeldts slægt har foreningen fået kontakt til Aage Remfeldts bror Frodes barnebarn Trine Remfeldt, som vil fortælle om personen Aage Remfeldt, hans talrige udstillinger i Danmark og det meste af verden, og hidtil ukendte sider af hans farverige liv.

Derefter vil Jens Strunge Jensen fortælle om Aage Remfeldts virke og liv i Havdrup.

Endelig vises den film, som blev optaget i 1981 med den dengang 92-årige fotograf. Filmen indgik i en TV-udsendelse på DR 1 med Jørgen Flindt Petersen.

Filmen er tidligere vist i Lokalhistorisk Forening, men denne gang vises og kommenteres filmen af fotograf Lars Schou, Solrød, som stod for optagelserne til udsendelsen i DR.

Jens Strunge Jensen

Gudernes stræde omkring Karlstrup

En historisk rute fra Isefjord til Køge bugt – og de seværdigheder der knytter sig til Karlstrup by og Karlstrup Mose

”Gudernes Stræde” er en vandresti skabt af Danmarks Naturfredningsforenings lokalafdelinger i Lejre, Roskilde, Solrød og Greve i samarbejde med kommunerne i samme område. Ruten strækker sig fra Vellerup Vig ved Isefjorden til Køge Bugt og ruten ender ved Mosedefortet i Greve kommune.

Arbejdet blev afsluttet i 2009 og de samlede udgifter blev på 575.000 kr.

Denne artikel har til formål at udvide kendskabet til denne lidt upåagtede vandrerute og derved fortælle lidt om de seværdigheder der gemmer sig i landskabet i et af sognene i vores kommune.

Navnet Gudernes Stræde stammer fra et essay fra 1954 af forfatteren Martin A. Hansen, hvor han forestillede sig at der i sagnkongetiden havde været en transportforbindelse fra Lejre til Køge Bugt, fordi der

her var gode landingsmuligheder for skibe med forsyninger til kongesædet i Lejre.

De vigtigste seværdigheder på ruten er markeret med en pæl med rutens logo og en historisk fortælletekst om den pågældende seværdighed. (En ”fortællepæl”)

Endvidere fremgår flere seværdigheder af hjemmesiden www.gudernesstraede.dk, hvor et interaktivt kort viser ruten og hvor man kan

klikke sig ind på ”fortælletekster” for lokaliteter, som ikke er markeret med pæle. Det skal bemærkes, at ruten på lange stræk ikke går på særligt anlagte stier men på almindelige veje.

Gl. Havdrup

Ruten løber ind i Solrød kommune fra vest i Gl. Havdrup, hvor en fortælletekst fortæller om den nu forsvundne ”Alberti-eg” som Anders Bech plantede i 1892 for at fejre Albertis sejr over Viggo Hørup i

tidligere kirke på stedet med den forholdsvis korte afstand til bispesædet i Roskilde, der allerede blev oprettet i 1020.

Den første Karlstrup landsby med kirke og kirkegård er altså fundet her vest for den nuværende landsby.

Lokale sagn fortæller, at der på marken her skulle have været nedgravet en del svenske soldater dræbt i Svenskekrigene 1657-60. Selv om svensk indkvartering gik hårdt ud over byen og et par gårde blev brændt, er sagnet næppe rigtigt.

2. Karlstrup kalkgrav

Pilemarkeringer fører os nu ind til landsbyen og en afstikker til det nordvestlige hjørne af Karlstrup Kalkgrav.

Teksten på fortællepælen siger, at stedet i 1600-tallet hed Liimgravsagre (Liim=kalk).

Det første kalkbrud blev startet i 1843 af kammerherre Carlsen på Gammel Køgegård, senere i 1856 startede en gårdmand Jens Madsen et kalkbrud. I 1896 stiftedes A/S Kagstrup Kalkværker, som kom til at beskæftige op til 25 mand.

I 1950-erne overgik kalkbruddet til Aalborg Portland, der opførte en cementfabrik og intensiverede kalkudvindingen. Denne fabrik

lukkedes i 1970-erne og da bortpumpningen af grundvand blev stoppet, opstod den nuværende sø, hvorefter Skov- og Naturstyrelsen overtog området og gjorde det til et rekreativt område, som på det sidste er blevet et meget populært udflugtsmål og badested. Søen skulle være op til 14 m dyb.

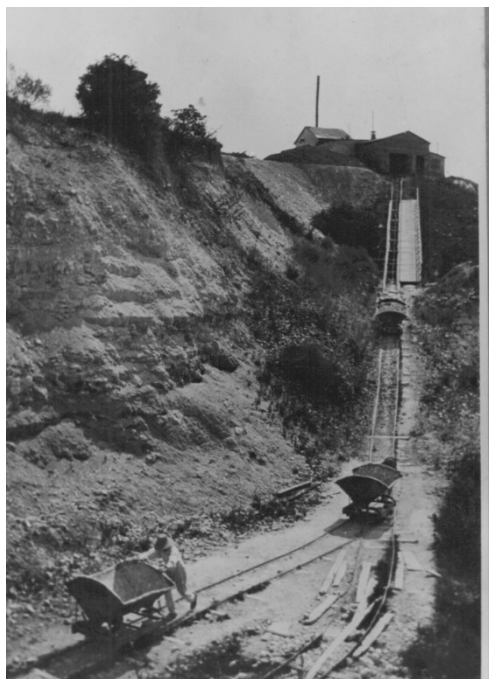

Foto fra kalkgraven ca. 1920.

Ruten går ikke forbi **Karlstrup kirke**, men en fortællestekst på rutens hjemmeside (det interaktive kort) fortæller om kirken, at den er fra 1100-tallet (vist nok en lidt for tidlig datering) og at den indgik som en del af en stormandsgård sammen med en befæstet jordhøj – en motte, som nu er fredet. Det væsentligste om kirkens inventar beskrives ligeledes. En oplysningstavle fra Nationalmuseet på stedet giver flere informationer om kirken og anlægget.

3. Karlstrup mølle

Vi følger pilene tilbage gennem Karlstrup landsby ud mod Tåstrupvej og finder den næste fortællepæl ud for Karlstrup Møllegård.

Teksten på pælen fortæller, at her hvor Vildmose-bækken og Møllebækken løber sammen, har der fra gammel tid ligget en vandmølle, og at der ligeledes har ligget en stubmølle på stedet.

Vi ved, at den oprindelige stubmølle blev brændt af svenskerne i 1659, og at Gammel Køgegård straks opførte en ny. Denne blev i 1922 flyttet til Frilandsmuseet i Lyngby, hvor den i dag står som et vartegn for museet.

Møllegården og vandmøllen brændte i 1889, men blev genopført. Vandmølledriften blev dog indstillet allerede i 1930.

Stubmøllen på Frilandsmuseet

4. Korporalskroen og Chr. VII's bro

Fortællepælen (ved Møllebækken) fortæller at kroen blev flyttet fra de sandede hjulspor ved Karlstrup Strand og op til dens nuværende placering, da den nye vej Tåstrup – Køge blev anlagt omkring 1785.

Korporalskroen 1915

Det var en af de makadamiserede veje, som kongemagten lod bygge under ledelse af franske ingeniører. Der blev opført en flot muret bro over Møllebækken og broen fik et kongemonogram. Der var oprindelig tale om en grusvej, som senere blev afløst af chaussesten. I dag er vejen belagt med asfalt. Den gamle kro ved hjulsporene langs stranden fik kongelig bevilling i 1736 og hed fra gammel tid Godaftenkroen. Hvornår kroen fik navnet Korporalskroen, er der ikke enighed om, men en skrone fortæller om en korporal, der skulle have reddet kongens liv og som en tid boede på kroen.

5. Ellesmad og Patentkalkværket i Ellesmad

Fra Tåstrupvej følger vi Møllebækken ned i Karlstrup Mose til det smukke dalstrøg kaldet **Ellesmad**.

En fortælletekst på hjemme-siden (det interaktive kort) fortæller lidt om området, der adskiller sig fra det øvrige landskab. Under mosejorden findes en 35 m dyb dal i morænelandskabet, som

siden istiden er fyldt op med hav-sedimenter og tørv.
En lille sø er resultatet af intensiv tørveproduktion under 2° Verdenskrig.

Der fortælles ikke, at rester af anlæg fra **Tunestillingen** fra første Verdenskrig ses i bakkestrøget i dalens nordside.

Længere inde i dalen ned mod motorvejen finder vi en fortællepæl, der beretter om

Patentkalkværket i Ellesmad:

Sjællands Patentkalkværk arbejdede her med kalkbrænding fra 1937 til 1943.

Værket måtte imidlertid lukke på grund af mangel på brændsel under 2° Verdens-krig. Der var tale om et større anlæg, der havde 2 ovne med 25 m høje skorstene og op til 30 ansatte kalkbrændere.

En tid lå kalkbruddet hen som en sø, men i dag er området genskabt og ses som en lille bakke i området.

6. Karlstrup/Karlsunde Mose

Ruten går videre på østsiden af motorvejen langs den nu udtørrede del af Karlstrup Møllebæk.

Den største del af mosen ligger i Karlstrup sogn som Karlstrup Mose, men den nordlige del der ligger i Karlsunde sogn er kaldet Karlsunde Mose.

Midt på stien finder vi en fortællepæl, der under overskriften **Karlsunde Mose** beskriver moserne: Mosen var i Jægerstenalderen en lavvandet fjord og vandstanden var 2 ½ meter højere end nu. Efter afspærring af fjordmundingen med strandvolde er den omdannet til mose. I mange hundrede år blev mosen brugt til græsning, høslæt og tørvegravning. Moserne blev fredet i 1985 og er i dag ejet af Staten.

Vi ser her en udsigt over hele mosen med den lille skov **Skalbagen** mod øst omkring S-banen.

Teksten på pælen fortæller ikke, at der her i Skalbagen i forbindelse med anlæggelsen af S-banen blev fundet spor af den ældste bebyggelse i Solrød kommune – en boplads fra Jægerstenalderen fra ca. år 4600 f. Kr. - dvs. tæt på 7000 år gammel i den såkaldte Tidlige Ærtebølletid.

Arkæologerne beskriver at fundene viser, at der har levet jægere og fiskere på pladsen.

I det lave rolige vand var der mulighed for fiskeri med ruser og net. Der blev endvidere drevet jagt på sæler og søfugle. Et ideelt sted for Stenalderens jægere, fiskere og samlere.

Folkene dengang var en del lavere end i dag, og de ældste nåede at blive 50 år gamle.

Primitive redskaber fra Jægerstenalderen.

7. Silkemad

Her hvor den gamle vej fra Karlslunde krydsede den nu tørlagte Mosebækken er opstillet en fortællepæl, der under overskriften **Silkemad** fortæller om en helligkilde, der fra stranden flød ud i Mosebækken. Gamle Morten Madsen fra Karlslunde skulle have fortalt, at folk hentede vand her til ærtebogning.

Teksten på pælen nævner ikke en tekst på hjemmesiden om, at der i Silkemad var en stor "dobbelthule" dvs. en maskingeværstilling fra **Tunestillingen** fra første Verdenskrig. Hulen er senere sprængt bort som meget andet fra denne stilling.

Adskillige af den slags anlæg fra Tunestillingen er omtalt i hjemmesiden (det interaktive kort). Der nævnes bl. a. to anlæg ved Karlstrup Nyskov ("Vendalshulen" og "Justitsrådshulen") samt "Korporalshulen" under motorvejen ved tankanlæggene.

*En af stillingens huler – her
Vendals Hule ved Karlstrup Nyskov*

Her fra Silkemad fortsatte vejen til stranden langs med den tørlagte

Mosebækken mod øst. I dag er der kun tale om en sti, men de gamle træer står der endnu. Det fortælles heller ikke på hjemmesiden (det interaktive kort), at der på denne vej i mange år lå den såkaldte **Oldermandsbro** hvor vejen fra Karlslunde i tidligere tid krydsede Møllebækken. Broen var opført af bøndernes Oldermandsbrug i Karlslunde og bygget for at man kunne drive kvæget ud i mosen over Møllebækken.

I dag står kun den støbte underpart tilbage, medens rækværket er væk og vejen til Karlslunde er sløjfet.

Den gamle vej langs Møllebækken

8. Sønderholm boplads

Den gamle vej langs Møllebækken ender i dag ud for vejen Højtoften på Karlsrunder Mosevej i et område, hvor der i dag er parcelhusbyggeri.

Der lå her tidligere et husmandssted kaldet **Sønderholm**.

Fortællepælen på stedet fortæller under navnet **Sønderholm Boplads**,

at vandstanden her i Jægerstenalderen var 2 ½ m højere end i dag og at Sønderholm var et næs eller en ø. Det beskrives endvidere, at der længere nede mod stranden ved Karlsrunder Mosevej nr. 34 er fundet spor efter en boplads fra Ertebølleperioden ca. 4200 år f. Kr. – altså lidt yngre end den tidligere beskrevne boplads i Skalbagen.

Gudernes Stræde løber nu herfra videre gennem Greve Kommune ud til Mosedefortet, men vi stopper turen her.

En ny historisk vandresti

En samling af foreninger arbejder pt. med kommunal støtte på etablering af en ny vandresti kaldet **Hedebostien**, som er planlagt at skulle gå fra Roskilde Fjord til Køge Bugt ved Trylleskoven. Det forventes at projektet, der er planlagt som en kombineret vandre- og cykelsti, vil være færdigt anlagt om nogle år.

Denne nye rute vil på visse steder i vores område strejfe Gudernes Stræde, og det forventes at disse 2 ruter vil supplere hinanden og give vandrere, natur-elskere og historisk interesserede flere nyttige informationer om områdets historie.

Bent Hartvig Petersen

Kildehenvisninger:

Hjemmesiden www.gudernesstraede.dk med interaktivt kort

Kjeld Ejdorf: Fra fjord til fredning [1985]

Kulturarvstyrelsen: Fund og Fortidsminder - Karlstrup sogn, Tune Herred

Kurt Hartvig Petersen: De første mange år [artikelserie ”5 sogne på Sjælland”]

Valdemar Mortensen: Karlstrup sogn [fra Københavns Amt 1950]

-0-

100 ÅRET FOR REJSNINGEN AF MINDESTENEN PÅ ULVEMOSEN.

Det var under Grevens fejde, at grev Christoffer af Oldenburg i 1534, på sit togt sydpå fra Hvidøre over Roskilde, tog den nærmeste vej mod Køge over Ulvemosen, hvor det berømmelige møde fandt sted, som Ulvemose-stenen beretter om.

Inskriptionen på stenen lyder således:

”Her på Ulvemosen hyldede bønderne grev Christoffer af Oldenburg på kong Kristian den andens vegne den 26. juni 1534.

Rejst 1915”

Mindestenen blev rejst af byens borgere; den lå i havegærdet ved lokalhistorikeren Ole Hansens fødegård i Gadstrup. Det var på denne mands initiativ, at en del af Ulvemosens interesserede mænd drog ud og løftede stenen fra sit århundredeårige gamle leje. Den blev bakset op på brygger Lars Andersens blokvogn.

Billedet af denne begivenhed blev foreviget af en tilfældig fotograf, der netop var i Gadstrup.

Mændene der udførte arbejdet og i fællesskab kørte stenen på plads, er følgende set fra venstre: Tømmer L. P. Larsen, skrædder O. P. Olsen, fhv. gårdejer af Solrød Ole Hansen, fhv. gårdejer Peder Olsen af Sallev, nu

Ulvemosen, møllebygger H. P. Nielsen, brygger Lars Andersen, Havdrup Bryggeri, urmager L. N. Enebo, og parcellist Hans Rasmussen ved Nyskov.

Stenen rejstes i Andelsbageriets anlæg ved Hovedgaden. Da bageriet så byggede den nye bestyrerbolig og butik i 1932, blev stenen flyttet nogle få meter og står nu ved gavlen af huset i et lille anlæg på en meget synlig plads.

Et andet billede viser Borger- og Håndværkerforeningen samlet omkring stenen.

Foreningen har påtaget sig vedligeholdelse af anlægget, hvor stenen har sin plads.
Kilde: Havdrup – Solrød Sognebog.

Senere er der sket mange ting med Havdrups bymidte. Industrierne er flyttet ud i kvarteret nord for Havdrup og Havdrupcenter er blevet udviklet og bebygget af flere omgange, men stenen står her endnu. Endda med friskoptrukken tekst.

Men hvilken baggrund har stenen i Havdrup:

Jo, Grevens Fejde betragtes traditionelt som Danmarks hidtil sidste borgerkrig. Men Grevens Fejde var ikke en ren borgerkrig, idet udenlandske magter spillede en væsentlig rolle for både dens udbrud, forløb og resultat. Krigen afslørede store sociale og religiøse brudflader i det danske samfund og kan langt hen betragtes som et opgør mellem borgere og bønder på den ene side og adelen på den anden. Dette opgør blev vundet af den militære og økonomiske overklasse, altså adelen, men konflikten blev kompliceret af, at begge parter havde, eller fik, allierede uden for kongeriget.

Forspil:

Efter Frederik 1.s død i 1533 kunne rigsrådet ikke enes om valg af en ny konge. Uenigheden skyldtes, at Frederiks ældste søn, hertug Christian af Slesvig-Holsten, havde demonstreret, at han var inkarneret tilhænger af det protestantiske opgør med den katolske kirke. Det betød, at de katolske biskopper og deres tilhængere ikke kunne støtte hans valg som dansk konge,

mens den protestantiske fløj i rigsrådet gerne så ham som rigets nye overhoved. Resultatet blev, at rigsrådet i første omgang skulle styre landet. Men det blev Grev Christoffer af Oldenburg, der som fører for en hær af lejetropper, skulle erobre Danmark i Christian 2.s navn. Det var efter ham at den påfølgende krig fik navnet Grevens Fejde.

Grev Christoffer af Oldenburg vandt først frem og oprøret bredte sig til Jylland.

Men der skete en tilbagegang for Grev Christoffer og den borgerlige fløj, da Johan Rantzau og hans hær, som var indsat af de adelige, i juni 1535 vandt en afgørende sejr over bønder og borgere ved Øksnebjerg, på Fyn. I juli gik turen videre til Sjælland, hvor al modstand nedkæmpedes, indtil hæren nåede København, som dog langt fra var villig til at overgive sig. Byen blev derfor belejret. Det samme skete nogenlunde samtidig for Malmø.

I august 1535 udløste modgangen i krigen også en revolution i Lübeck, og det nye bystyre indledte straks fredsforhandlinger med kong Christian 3. En endelig fred blev sluttet i februar 1536.

Resultatet af Christian 3.s magtovertagelse blev, at de katolske biskoper blev fængslet i august 1536, og i oktober samme år gennemførtes Reformationen og det formelle opgør med den katolske kirke.

Resultatet af Grevens Fejde blev altså Reformationen og dermed introduktionen af den protestantiske, kongestyrede statskirke, som bestod til demokratiets indførelse i 1849. Derudover kom udgangen på Grevens Fejde til at betyde en konsolidering af adelens meget stærke stilling i samfundet og dermed begyndelsen på den periode, som traditionelt betegnes som "Adelsvælden"; perioden fra 1536 til 1660.

Christoffer og hans rådgiveres oprindelige politik var dog klog og effektiv. Med den appel, der lå i "Christian den Fangnes" navn, kunne han forvente, at bønder og købstadsborgere ville betragte ham som befrier fra det frygtede adelsregimente, og allerede to dage efter indtoget i Køge holdt greven en tale til en forsamling af bønder i Ulvemosen ved Havdrup. Talens indhold er ukendt, men man tager næppe fejl i at formode, at han har slået på genoplivelsen af Christian II's bondelovgivning. Købstæderne på deres side fik løfte om befrielse for "*sporefogder og andre voldsmænd*", der var blevet dem påtvungne af adelige lensmænd.

Solrød Lokalhistoriske Forening

c/o Jørgen Christiansen

Østre Grænsevej 20

2680 Solrød Strand

Solrød Lokalhistoriske Forenings hjemmeside: www.solrafo.dk

Solrød kommune Lokalarkivs hjemmeside: www.solrødarkiv.dk

Solrød Lokalhistoriske Arkiv

56 18 19 55

Solrød Aktivitets- og Frivilligcenter, Solrød Center 85,

2680 Solrød Strand. Åbningstid foreløbig torsdag kl. 16-18

Bestyrelse:

Formand	Jørgen Christiansen	56 14 66 74
Næstformand	Bo Olsson	29 84 28 60
Sekretær	Else Haugaard-Hansen	56 16 84 11
Kasserer	Lis Hansen	56 16 93 77
Best. Medlem	Kirsten Kurland	21 42 36 53

Arkæologiske gruppe	Kjeld Ejdorf	40 76 22 04
---------------------	--------------	-------------

(Kontakt til Museum Sydøstdanmark)

Årskontingent:

100 kr. for enkeltpersoner

125 for husstand, forening eller organisation

*Betaling af kontingent med girokort +01 509-9978
ved netbank, eller kontakt foreningens kasserer:
Lis Hansen, telf. 56 16 93 77*

E-Mail adresser fra medlemmerne til bestyrelsen

Foreningen udgiver hvert år 4 blade, hvor vi bringer forskellige oplysninger.

Hvis der er ekstra besked mellem to blade, så ville det være dejligt med jeres e-mail adresse, så vi fremover kan bruge den, når det er nødvendigt.

Send venligst jeres adresse til: Jørgen Christiansen: joergenc@gmail.com

Redaktion

Bo Olsson

Eftertryk tilladt forudsat tydelig kildeangivelse

Tryk af medlemsblad: Grafisk Rådgivning APS

Antal tryk: 300, ISSN: 1397 – 6397